

Комунизмът се преражда в други догми*

2007-10-29 00:53:30

Дорис Лесинг. Снимка: Ройтерс

Авторката на следващите редове е 87-годишната британска писателка Дорис Лесинг – тазгодишната носителка на Нобелова награда за литература. Нейното творчество е вдъхновено от личните ѝ социални и политически борби. Най-честите теми в книгите ѝ са конфликтите между различните култури, расовото неравенство и противоречието между личната съвест и общоприетите норми. В статия, публикувана във в. „Ню Йорк Таймс“ през юни 1992 г. и препечатана преди дни от в. „Интернешънъл Хералд Трибюн“, Лесинг разсъждава за политическата коректност.

Въпреки че бяхме свидетели на смъртта на комунизма, мисълта, че сме родени и ограничавани от него, все още управлява живота ни. Най-яркото следствие от комунизма е политическата коректност.

На първо място: езикът. Не е новост, че комунизмът управляваше езика, а с езика и мисълта. Комунистическият жаргон може да бъде разпознат дори и само от едно изречение.

Първия път, когато разбрах, че притъпяващите разума лозунги имат силата да се сдобиват с криле и да летят надалеч, беше през 1950 г. Тогава прочетох статия в „The Times of London“ и видях как се използват. „Демонстрацията миналата събота беше неопровержимо доказателство, че конкретната ситуация...“ Думите, ограничавани от комунистите като животни в клетка, бяха преминали в обща употреба, а с тях и идеите. Човек можеше да прочете цели статии в консервативната и либералната преса, които бяха марксистки, но авторите им не знаеха това. Но има и един аспект от наследството на комунизма, който е по-трудно да бъде забелязан.

Дори допреди 5-6 години „Известия“, „Правда“ и други комунистически вестници бяха писани на език, който беше измислен да запълва колкото може повече място без всъщност да казва нещо. Защото, разбира се, беше опасно да заемаш позиции, които може да се наложи да защитаваш. Сега всички тези вестници са преоткрили ползата от езика. Но наследството на мъртвия и празен език в наши дни може да се открие в академичните среди, най-вече в социологията и психологията.

Мой млад приятел от северната част на Йемен беше спестявал пари, за да дойде в Англия и да изучава онзи вид социология, който учи как да разпространяваме западната култура сред необразованите народи. Помолих го да погледна учебниците му и той ми показа дебел том, написан толкова лошо и на такъв грозен и празен език, че беше трудно да се чете. Страниците бяха стотици, а идеите, изразени в тях, можеха лесно да се поберат в десет.

Да, знам, че нередностите в академичното обучение не започват с комунизма – както казва Джонатан Суифт, но педантизмът и многословието имат своята роля в германската учебна система. И сега това се е превърнало в плесен, обхванала целия свят.

Един от парадоксите на нашето време е, че идеи, способни да трансформират обществото, пълни с обяснения за това как се проявява животинското в държанието и мисленето на човека, често са представяни на непонятен език.

Мощните идеи, които повлияват поведението ни, са видими само в прости изречения, дори в една фраза – летяща фраза.

На всички писатели се задава един и същ въпрос от страна на интервюиращите: „Мислите ли, че един писател трябва...?” или „Трябва ли писателите да...?”

Въпросът винаги има политически привкус и скритото зад думите послание е, че всички писатели трябва да правят едно и също нещо, независимо какво е то. Фразите „Мислите ли, че един писател трябва...?” или „Трябва ли писателите да...?” имат дълга история, която явно не е известна на хората, които обикновено ги използват. Другата фраза е „ангажираност”. Е ли еди-кой си ангажиран писател?

Приемник на „ангажираността” е „привличането на интереса”. Това е нож с две остриета. Хората, чиито интерес е привлечен, могат да са получили информацията, от която най-отчаяно се нуждаят или която най-много им липсва. Може да им е дадена и морална подкрепа. Но този процес почти винаги означава, че ученикът възприема само пропагандата, която инструкторът е одобрил. „Привличането на интереса”, подобно на „ангажираността” и „политическата коректност” е следствие от добрата стара партийна линия.

Общоприетият начин на мислене в литературната критика не е възприеман като следствие от комунизма, но е такъв. Всеки писател се е сблъсквал с това да му казват, че един роман, един разказ е посветен на едно или друго нещо. Написах разказ, „Петото дете”, който веднага беше класифициран като посветен на палестинския проблем, феминизма, анти-семитизма и така нататък.

Френска журналистка дойде вкъщи и преди още да се беше настанила, каза: „Разбира се, „Петото дете” е посветен на болестта СПИН”.

Това е доста ефективен начин да се предотврати един разговор, уверявам ви. Но това, което е интересно, е навикът да се анализира литературно произведение като това. Казвайки „Ако бях искала да напиша за СПИН или палестинския проблем, щях да съчиня памфлет”, ще предизвикам смаяни погледи. Схващането, че продукт на въображението трябва да бъде „наистина” посветен на някакъв проблем, е отново последица от социалистическия реализъм. Да пишеш разказ заради самото разказване е фриволно, да не кажа реакционно.

Изискването разказите да бъдат „посветени” на нещо се дължи на комунистическото мислене, а по-назад във времето – на религиозното мислене с неговото желание за книги за самоусъвършенстване, толкова ограничаващи, колкото е един шаблон.

Фразата „политическа коректност” беше родена с падането на комунизма. Не мисля, че това беше шанс. Не предполагам, че факлата на комунизма беше предадена на политическите коректори. Допускам, че навиците на разума са проникнали в нас, често без да усетим.

Очевидно има нещо много привлекателно в това да казваш на хората какво да правят. Изкуството като цяло е винаги непредвидимо, то е маверик и трябва да бъде, в най-добрата си форма, неудобно. Литературата, в частност, винаги е вдъхновявала юмруците на морала и най-лошото – гоненията. Тревожи ме това, че политическата коректност не знае какви са нейните прототипи и предшественици; още повече ме тревожи, че може да знае и да не я интересува.

Един приятел професор ми разказа, че, когато студентите не идвали на занятията по генетика и не посещавали лекциите на преподаватели, които имали различни от техните възгледи, той ги

поканил на дискусия и на прожекция на видео за реалните факти. Половин дузина студенти в джинси и тениски дошли, седнали, стояли тихо, когато говорил пред тях, свели погледи, докато вървяло видеото и после, като един човек, излезли навън. Демонстрация – те може би ще бъдат шокирани да чуят това - която е била огледало на комунистическо поведение, визуално пресъздаване на тесногръдите млади комунистически активисти.

Отново и отново в Англия ние виждаме как хората от градските съвети, училищните настоятелства, директорите и учителите са преследвани от групи ловци на вещици, използващи най-мръсните и често жестоки тактики. Те твърдят, че техните жертви са расисти или по някаква причина – реакционери. Отново и отново по-висшестоящи доказват, че тази кампания е била нечестна.

Сигурна съм, че милиони хора, под чиито крака е издърпана комунистическата черга, търсят френетично, дори без да съзнават това, друга догма.

* Оригинално заглавие на статията е “Въпросите, които никога не трябва да бъдат задавани на писател”. Нобеловата лауреатка за литература за 2007-а година е публикувала това свое есе за пръв път през 1992 г. във в. “Ню Йорк Таймс”, което е препечатано в “Интернешънъл Хералд Трибюн” в края на октомври т. г.